

інноваційного поширення набувають клуби як форма організації педагогічно – зорієнтованого вільного часу дітей.

Спостереження за учасниками клубів дають підставу зробити висновок, що робота в клубі сприяє їх моральному вдосконаленню, розвитку організаторських і творчих здібностей, активності та ініціативі кожного, засвоєнню ними певних знань в оволодінні технологією різноманітної діяльності, формуванню культури спілкування, розвитку світогляду, взагалі в певній мірі змінює їх ставлення до навчальної роботи, а також згуртовує у дружний колектив. Тим паче, що організація позашкільного життя в дитячому клубі не є справою цілком новою, бажано ширше використовувати досвід, напрацьований історією в галузі клубної роботи.

Отже, розумне поєднання соціально-педагогічної і клубної стратегії виховання у мікрорайоні означає початок нового цілісного підходу до створення реальних умов задля всебічного розвитку творчої особистості.

Література

1. Освіта України. Інформаційно-аналітичний збірник.-2001. – С. 38.
2. Національна доктрина розвитку освіти України XXI століття – 2002.
3. Дем'яненко Н. Нова педагогічна свідомість і вітчизняний історико-педагогічний досвід // Педагогіка і психологія. – 2000. – № 2. – С.117 – 123.
4. Макаренко А. Избранные педагогические сочинения. – В 8 т. – М., 1983 – 88.
5. Сухомлинський В. Шлях до серця дитини. – К., 1963.
6. Таланчук П. Навчання і виховання чи виховання і навчання ? // Педагогічна газета. – 2003. – №2 (103).

УДК 37.013.42

О.О. Біла

ПРО ДЕЯКІ АСПЕКТИ ДОПРОФЕСІЙНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Анотація. У статті аналізуються системи підготовки фахівців для соціальної сфери у зарубіжних країнах.

Ключові слова: соціальна сфера, допрофесійна підготовка.

Аннотация. В статье анализируются системы подготовки специалистов для социальной сферы в зарубежных странах.

Ключевые слова: социальная сфера, допрофессиональная подготовка.

Annotation. The article deals with the analysing of the system of social sphere abroad.

Key words: social sphere, professional training.

Процес модернізації освітніх технологій в Україні сьогодні відбувається в умовах глобалізації педагогічного простору, взаємопроникнення й діалогу культур різних народів, творчого осмислення здобутків зарубіжних освітянських систем. Позитивні зрушення в освітній галузі нашої країни стануть відчутнішими, якщо педагогічні працівники навчальних закладів різного типу будуть ґрунтовно вивчати здобутки зарубіжної педагогіки, осмислювати та творчо впроваджувати цікавий досвід предпрофільної підготовки старшокласників.

Становлення та розвиток соціальної педагогіки як самостійної галузі наукового знання та як сфери професійної діяльності в Україні триває неповних два десятиріччя. В

той самий час у розвинених країнах світу навчання соціальної роботи має давні традиції. Перехід у соціально-педагогічній сфері від стану ремесла до професіоналізму зайняв у зарубіжних країнах не одне десятиріччя та супроводжувався розвитком університетської освіти, а також створенням Асоціацій соціальних працівників і соціальних педагогів. У Німеччині, Англії, Франції, США, Ізраїлі соціальна освіта має давні традиції. Професійні курси для вже працюючих у соціальній сфері людей відкривалися ще до початку Першої світової війни (Австрія, Франція, Німеччина, Нідерланди, Швеція, Швейцарія, Великобританія).

Зміст і характер діяльності соціального педагога свідчать про необхідність певного попереднього соціального досвіду у цій сфері та підготовки до неї. Специфіка зазначеного виду професійної діяльності актуалізує необхідність достатньо ранньої орієнтації на професію, тобто задовго до того, як розпочнеться засвоєння професійних знань, умінь та навичок у вищих закладах освіти.

У дослідженнях А.Й. Капської, Л.П. Пуховської, С.В. Тетерського, В.М. Тименка було започатковано розв'язання досліджуваної проблеми. З огляду на наукові висновки дослідників стало очевидним, що в Україні введення попередніх рівнів професійної освіти соціального педагога повинне впроваджуватися у трьох напрямках: 1 – початкова професійна освіта у межах шкільного компонента базисного навчального плану, що містить додаткову освітню програму з різними варіантами атестації; 2 – реалізація середньої професійної освіти, що відбувається на базі педагогічних коледжів; 3 – активне залучення учнівської молоді до волонтерського руху. Саме такий контекст реалізації довузівського етапу професійного становлення соціального педагога значно підвищить рівень професійної практико-орієнтованої підготовки студентів у вищій школі. Однак, у нашій країні ще в багатьох випадках студентами ВЗО є випускники шкіл без попередньої професійної освіти. Як засвідчує досвід діяльності переважної більшості ВНЗ, на момент подачі абітурієнтами документів, сьогодні ще відсутня їх диференціація на групи, за такими, вже давно існуючими міжнародними критеріями: попередній рівень професійної підготовки; практичний досвід волонтерської діяльності; вікова й моральна зрілість випускника школи. Саме аналіз передового зарубіжного досвіду дозволяє нам виробити адекватні вимоги для випускників шкіл, які вирішили стати соціальними педагогами.

Так, наприклад, у Франції існує диференційована багаторівнева система підготовки фахівців для соціальної сфери. Така система побудована за принципом безперервності освіти та виключає довготривалу підготовку. У Франції існують різні профілі та рівні підготовки. За наявності у країні другого ступеня середньої освіти випускники ліцеїв отримують допрофесійну підготовку ще в період навчання у старших класах середньої школи. У Франції старші класи середньої школи (ліцей) є профілюючими. Важливою вимогою до претендентів, які бажають стати працівниками соціальної сфери є наявність відповідних особистісних якостей, мотивації, життєвого досвіду, про які їм слід заявити на спеціальному іспиті. Претенденти повинні мати повну середню освіту, яка підтверджується дипломом бакалавра з відповідного профілю або еквівалентним йому дипломом професійної освіти. Підготовка більш високого рівня зумовлює також 2-х або 3-х річний досвід професійної діяльності з обов'язковою атестацією роботодавця або організації. Все це спрямовано на захист сфери соціальної роботи від професійної некомпетентності.

У Німеччині персонал для дитячих садків, місць відпочинку молоді, молодіжних центрів і для надомної опіки за малюками готується на середньоосвітньому рівні у професійних спеціалізованих школах. Наведемо як приклад існуючу мережу освітніх установ [1], де відкриті курси для підготовки соціально-педагогічних професій у Берліні (див. табл. 1).

Примітним є той факт, що абітурієнти, які не закінчили середню школу в Австрії, мають право вступу до соціологічної школи [2]. Для визначення їх кваліфікації застосовуються тести. До вступників висуваються особливі вимоги. Вік абітурієнтів має

бути не молодше 18 років. Вони повинні мати або диплом про закінчення середньої школи, або завершену одинадцятирічну шкільну освіту, засвоїти річний попередній курс навчання соціальної роботи, який викладається у деяких школах соціальної роботи. Окрім офіційних вимог щодо освіти, закон вимагає психологічної оцінки вступників. Процедури відбору вступників включають у себе стандартизовані тести на кмітливість та особисті якості, групові дискусії, есе та інтерв'ю з персоналом і консультації психологів.

Таблиця 1

Мережа освітніх установ середньоосвітнього рівня в Німеччині

Назва професії	Головні сфери діяльності	Тривалість освіти	Місце освіти/ передумови допуску	Зміст освіти (дисципліни та галузі)
Няня по догляду за дітьми	Дитячі ясла Найменші Доми	2 роки освіти, державний іспит, 1 рік професійної практики	Профучилище по догляду за дітьми. Неповна середня освіта.	Німецька мова / суспільствознавство, музика / кінематика, праця / ігрове виховання, психологія, соціальна педагогіка, антропологія
Вихователька (раніше вихователька дитсадка та вихователь у Домі)	Дошкільне виховання: дитсадок, дитячі ясла; позашкільна робота з дітьми та молоддю: групи подовженого дня, центри дозвілля молоді, Доми, обслуговування ігрових майданчиків	Стаціонарна трирічна підготовка: 2 роки навчання, іспит, відтак 1 рік професійної практики для державного визнання. Паралельна освіта: 3 роки до державного визнання	Технікум соціальної педагогіки, неповна середня або розширена неповна середня освіта, закінчене однорічне профучилище системи соціального забезпечення або трирічна робота за професією	Базові спеціальності: педагогіка, психологія, соціологія, німецька мова. Дисципліни проф. спрямування: молодіжна література, правознавство, мистецтво, праця, музика / кінематика
Педагог-дефектолог	Робота з інвалідами в рамках ранньої підтримки майстерень, освіти для дорослих	Три семестри стаціонарної підготовки або чотири семестри паралельної освіти	Технікум дефектології; виховательська підготовка, 2 роки професійного досвіду	Спеціальні знання про фізичні та ін. вади та їх реабілітацію, педагогіка, психологія, медицина, право, соціологія, дефектологія

Характерною рисою для Швейцарії є те, що студентами шкіл соціальної роботи є більше дорослі люди. Відповідно до вимог, затверджених Асоціацією шкіл соціальної роботи, студенти не повинні бути молодше 20 років (для вечірнього відділення — не молодше 22 р.). Вони повинні мати закінчений 12-річний курс навчання у школі, добре знати хоча б 2 мови (з 4 – х офіційних), розуміти діалекти, мати вміння, необхідні для роботи в офісі (особливо друкувати) та мати не менш річного стажу роботи у близькій галузі. Критерій, за яким відбувається відбір студентів для шкіл соціальної роботи, — „особиста зрілість”. У процесі співбесіди вирішується питання про те, в якій мірі підходить кандидат за своїми особистісними якостями до роботи в соціальній службі. Додатково застосовуються психологічні, мовні тести, що визначають навички роботи у групі та ін. Деякі школи оголошують додаткові вимоги (закінчення курсів з основ соціальної роботи, практичний стаж у галузі соціальної роботи, більш високий віковий ценз). У Португалії перевага надається претендентам, які закінчили школи при університетах, орієнтовані на соціальні науки. Їх вікова межа – 18 років. Перевага надається чоловікам. А у Норвегії від пошукувачів вимагають відповідний рівень знань і досвіду практичної діяльності в органах соціального забезпечення. У Туреччині передбачається гендерна рівність, тобто приймається рівна кількість чоловіків і жінок. Під час співбесід з'ясовується психологічна готовність та мотивація абітурієнтів, щоб обрати найкращих для професії „Соціальний працівник”.

Примітно, що у Швеції та Фінляндії відсутні суворі вимоги до претендентів в індивідуально-психологічному плані. Індивідуальні особливості не впливають на

вирішення питання про прийом їх у навчальні заклади, оскільки в цих країнах завжди була велика кількість робочих місць у галузі соціальної роботи. Тому у випускників є великі можливості для вибору майбутньої кваліфікації та кар'єри. В Італії та Іспанії нижній віковий рубіж абітурієнтів – 18 років. Багато з них приходять навчатися соціальній роботі прямо зі школи, без досвіду практичної роботи. При відборі на факультети соціальної роботи в США, важливою є попередня підготовка людини в галузі педагогічних і соціальних наук, що має пряме відношення до розвитку навичок соціального впливу. Критерієм відбору є попередній досвід роботи в сфері соціальної роботи; сформований інтерес до обраної професії; особисте обґрунтування причин вибору професії, мети професійної кар'єри, що з'являються завдяки попередній профорієнтаційній роботі.

Система профорієнтації та профвідбору у США формувалася десятки років. Так у 1908 р (м. Бостон) було відкрито „Бюро вибору професій”, що спочатку не мало зв'язків з освітніми установами. Ще у 1917 р. був прийнятий закон, який передбачав державне фінансування профорієнтації. Сьогодні загальними умовами для всіх претендентів на набуття професії соціальний працівник у вищих школах виступають: наявність високих оцінок з навчальних предметів у школі; глибокі знання з предметів обраної професії; фізична та емоційна стабільність, соціальна зрілість, інтелектуальність, що виявляється на базі тестів, дані тестів на слух, зір, мовлення); висновок Ради школи про моральні та особистісні якості абітурієнта.

Подано в таблиці 2 приклад профорієнтаційної роботи, що здійснюється в Олександрійському коледжі соціальної роботи з учнями середньої школи (за матеріалами В.М. Тищенко [4]).

Таблиця 2

Приклад групових профконсультаційних занять для учнів середньої школи

Назва теми занять	Форми і методи проведення занять
Чим відрізняється коледж соціальної роботи від соціального відділення університету	Бесіда вчителя з класом з використанням проспектів коледжів та університетів, з відео про них
Різні види Шкіл соціальної роботи	Бесіда представників прийомних комісій з учнями (використовуються відео матеріали, дані прийому минулих років)
Якими якостями повинен володіти студент?	Доклад – розповідь декана коледжу
Вступ до коледжу соціальної роботи	Бесіда з членом прийомної комісії (з використанням тестів минулих років)
Процедура прийому	Бесіда з директором коледжу
Вартість навчання	Бесіда з представником фінансового управління коледжу
Розклад життя в коледжі	Бесіда з деканом коледжу
Що професор очікує від абітурієнта?	Бесіду проводить професор коледжу чи університету
Лекція в коледжі	Викладач університету чи коледжу як приклад читає лекцію
Студенти говорять про коледж	Представник студентської ради коледжу говорить про проблеми першого року навчання
Планування та відвідування коледжу	Бесіда проводиться з учнями, що вже відвідали коледж, або з консультантом із використанням відео, карт, довідників тощо

Потенційні студенти повинні володіти інформацією про типи агентств, в яких вони зможуть працювати в майбутньому. При відборі претендентів враховують й такі критерії: достатня попередня підготовка у сфері поведінкових і соціальних наук, що мають безпосереднє відношення до розвитку навичок соціального впливу; попередній досвід роботи в якості волонтера соціальних агенцій чи суспільних організацій; обґрунтування потенційним студентом причин обрання саме цієї професії, бажання працювати з маргінальними прошарками суспільства, з людьми різної релігії, представниками етнічних меншин, з людьми з психічними та фізичними вадами, різними віковими групами; рекомендації викладачів, соціальних працівників, адміністрації соціальних агенцій.

У безперервній системі підготовки соціально-педагогічних кадрів допрофесійна підготовка та початкова професійна освіта в Росії вже набуває свого розвитку. Цікавим в цьому відношенні є досвід роботи дослідника С.В. Тетерського [3], який здійснив наукове керівництво експериментальними майданчиками з допрофесійної та початкової професійної освіти соціальних педагогів і соціальних працівників. Підготовка помічників соціального педагога та соціального працівника на базі 10 – 11 класів ЗОШ у межах додаткової освітньої програми триває 560 годин (із розрахунку 6-годинного шкільного компоненту на тиждень за 2 р.). Подамо орієнтовний перелік дисциплін навчального плану допрофесійної освіти у таблиці 3.

Таблиця 3

Перелік дисциплін навчального плану допрофесійної освіти помічників соціального педагога та соціального працівника (Росія)

Дисципліни навчального плану	
Блок загальнопрофесійних дисциплін	Блок спеціалізованих дисциплін
Вступ у соціальну роботу	Основи психотерапії
Психологія соціальної роботи	Управління та адміністрування у соціальній сфері
Педагогіка соціальної роботи	Соціальна робота з сім'єю
Валеологія і основи медицини	Соціальна робота з дітьми та молоддю
Соціально-правовий захист населення	Соціальна робота з „групами ризику”
Основи конфліктології	Соціальна робота з інвалідами
Методика соціально-педагогічних досліджень	Соціальна робота з людьми похилого віку
Основи управління соціальними службами	Соціальна робота у трудовому колективі
Соціальна екологія	Соціальна робота у сфері охорони здоров'я
Основи соціального менеджменту	Соціальна робота у місті
Дозвілстведення	Соціальна робота у сільському середовищі
Діловодство, машинопис	Соціальна робота в освітньому закладі
Основи культурології	Соціальна робота у культурно-дозвільній сфері
Основи економіки та бізнесу	
Основи політології та права	
Культура мови (з іноземною мовою)	
Основи соціології	

У результаті навчання за додатковою освітньою програмою початкової професійної освіти учні ЗОШ повинні бути підготовлені до подальшої соціальної освіти у середніх спеціальних навчальних закладах або ВНЗ за спеціальністю „Соціальна педагогіка” („Соціальна робота”). Щодо першого рівня, то така підготовка здійснюється у Росії і в Україні на базі коледжів і педучилищ. Різні форми допрофесійної підготовки подамо в таблиці 4.

Таблиця 4

Типи освітніх закладів допрофесійної підготовки

Тип освітнього закладу	Організаційна форма підготовки
загальноосвітній заклад	спеціалізований клас у загальноосвітній школі, ліцеї, гімназії;
заклад додаткової освіти	соціально-педагогічні курси у будинках дитячої творчості; соціально-педагогічні клуби, гуртки, факультативи, групи помічників соціальних педагогів;
вищий заклад освіти	факультет майбутнього соціального працівника (педагога) й до-університетської підготовки; очно-заочна, недільна школа соціального педагога;
НВК „Загальноосвітній заклад – ВНЗ”	соціально-педагогічні класи, спеціалізовані класи з конкретного профілю, педагогічні коледжі і ліцеї, школи майбутнього соціального педагога

У ліцях і коледжах готують соціальних асистентів (помічників) і молодших спеціалістів соціальної сфери.

Цікавим є досвід підготовки молодших спеціалістів соціальної сфери у педагогічному коледжі при Київському національному університеті ім.Т.Г. Шевченка, у Чернігівському юридичному коледжі (це профільна установа, що підпорядкована Міністерству праці та соціальної політики України). Призначення спеціалістів такого

профілю — робота у державних і приватних закладах, громадських організаціях, середніх спеціальних школах, гімназіях, ліцеях, коледжах, школах-інтернатах для дітей сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, у дитячих притулках, будинках для дітей-інвалідів, центрах соціально-психологічної допомоги дітям та підліткам, територіальних центрах соціального захисту та допомоги людям похилого віку, у сфері підприємства та обслуговування.

Через це викладачі багатьох університетів України спільно із загальноосвітніми закладами сьогодні покликані втілювати у життя ідею допрофесійної підготовки майбутніх соціальних педагогів і працівників.

Слід зауважити, що в умовах нашої країни, участь викладачів вищих навчальних закладів у різних за форматом Міжнародних соціальних проектах є корисним поштовхом для вдосконалення власної методики навчання студентів, популяризації ідей підвищення учнівських соціальних ініціатив. Так в липні 2007 року в місті Одеса проводився Міжнародний форум „Соціальна відповідальність бізнесу: практика, тенденції, взаємодія” та Чемпіонат Світу SAGE 2007. Організаторами Форуму були молодіжна організація SAGE (Students for Advancement of Global Entrepreneurship – учні за розвиток глобального підприємництва) України та студентська організація SIFE (Students in Free Enterprise – студенти у вільному підприємстві) міста Одеси. На Чемпіонат для змагання приїхали учнівські команди зі своїми тренерами-викладачами з 9 країн (США, КНР, Філіппін, Південної Кореї, Бразилії, Нігерії, ПАР, Росії, України), засновник SAGE Курт Де Берг. Кожна з команд представила до захисту соціальні звіти. Презентовані звіти віддзеркалювали результати впроваджених учнями соціально-підприємницьких проектів, що включали декілька компонентів – екологія, учнівське підприємництво, зв'язок з общиною, благодійність, зв'язок із засобами масової інформації тощо. Школярі з різних країн наочно продемонстрували, як в школі може працювати „Крісмас Маркет” (Південно-Африканська Республіка, КНР), книжкова майстерня (Росія), Академія лідерства, центр з сортування сміття у школі, підприємство з влаштування внутрішньодомових мереж (Південна Корея), технології переробки вторинної рослинної сировини на молодіжні стильні сумки (Філіппіни), власна молодіжна організація Step by Step (Бразилія), виробництво жіночих головних уборів і прикрас (Нігерія). Учням з Філіппін вдалося не лише налагодити випуск сумок, а й сотні філіппінців забезпечити такою роботою. Проблема безробіття в цій країні є ключовою.

На прикладі вищезазначених країн можна зробити висновок про те, який колосальний досвід соціальної роботи отримують учні у волонтерському русі. Нам сподобалася ідея введення системи соціальної звітності серед учнівської та студентської молоді зарубіжжя, проведення підсумкових конкурсів соціальних звітів і на цій основі формування бази соціальних звітів.

Вже на початку нового 2007 – 2008 навчального року сумісно з майбутніми соціальними педагогами педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського (м. Одеса) в руслі дисципліни „Методика організації волонтерського руху” ми запровадили кілька волонтерських проектів на базі загальноосвітніх шкіл. Відповідно до кожного проекту студенти готували соціальні звіти, які, як нам стало відомо, достатньо широко застосовуються в практиці соціальної роботи в Європі та США. По завершенні вивчення курсу відбувся конкурс-презентація соціальних звітів студентів-волонтерів. Він здійснювався за такою тематикою: „Ігротехнік в літньому шкільному таборі”, „Правовий всеобуч школярів „Діти мають права”, „Студентський бібліотечний проект”, „Ні насиллю дитячої душі!”, „Організація та проведення учнями-волонтерами благодійних акцій в загальноосвітній школі”. Так, під час втілення проекту „Ігротехнік в літньому шкільному таборі” у загальноосвітній школі села Молодіжне Овідіопольського району, студенти-випускники відкрили школу волонтерів. Така школа стала резонансною для цієї сільської місцевості. Учні-волонтери займалися у спеціальному молодіжному одязі, що дало можливість, з одного боку, відрізнити їх від інших школярів, а з іншого, – зацікавити

інших учнів. Діти пройшли тренінговий курс та отримали сертифікати й посвідчення волонтера. І не чекаючи літа, вже змогли реалізувати свої здібності ігротехніків на новорічних ранках з молодшими школярами.

З цього досвіду стає очевидним, що саме викладачі ВНЗ і студентська молодь на сьогодні є головними ініціаторами й основним кадровим ресурсом популяризації та втілення допрофесійної підготовки учнів до соціально-педагогічної роботи.

Література

1. Особливості соціальної молодіжної політики в Україні та ФРН на сучасному етапі: Наук. зб. / Редкол.: *А.І. Кудряченко* (відп. ред.) та ін. – К.: МАУП, 2004. – 336 с.

2. Соціальна педагогіка: Підручник / За ред. проф. *А.Й. Капської*. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 256 с.

3. *Тетерский С.В.* Введение в социальную работу: Уч. пос. – М.: Академ. проект, 2002. – 496 с.

4. *Тименко В.М.* Професійна підготовка соціальних працівників у вищих навчальних закладах США і України: спільність і відмінності / За заг. ред. *Л.П. Пуховської*. – Наукове видання. – К.: Автореферат, 2003. – 64 с.

УДК 371.134

І.М. Богданова

КОМПЕТЕНТНІСНА МОДЕЛЬ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА

Анотація. У статті розглядаються питання удосконалення підготовки соціальних педагогів з урахуванням системно-діяльнісного підходу в рамках поліфункціональної парадигми.

Ключові слова: підготовка соціальних педагогів, системно-діяльнісний підхід.

Аннотация. В статье рассматриваются вопросы совершенствования подготовки социальных педагогов с учетом системно-деятельностного подхода в рамках полифункциональной парадигмы.

Ключевые слова: подготовка социальных педагогов, системно-деятельностный подход.

Annotation. Annotation. The questions of improvement social teachers' training taking into consideration the system-activated approach.

Key words: social teachers' training, system-activated approach.

Випереджаючий характер педагогічної системи освіти передбачає спрямованість на розв'язання проблем майбутньої постіндустріальної цивілізації, на конструювання програм підготовки фахівця з урахуванням системно-діяльнісного підходу в рамках поліфункціональної парадигми; інтеграцію педагогічної освіти у міжнародний освітній простір.

Завдяки проведеному аналізу ідей, підходів, концепцій різних наукових шкіл та напрямків, встановлено, що характерними рисами майбутнього фахівця педагогічної освіти мають бути: наявність концептуального педагогічного мислення, яке відрізняється від раціонально – прагматичного тим, що спрямоване на глибоке розуміння смислу закладених ідей, проникнення в сутність запропонованих принципів реалізації наукових задумів; творча активність, яка на відміну від активного виконання запропонованого